

СИНЕСТЕЗИЯ Й ЕСТЕТИЧНИЙ ДОСВІД ЛЮДИНИ У КОНТЕКСТІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ТА ХУДОЖНЬО-РЕЦЕПТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕЛАКСАЦІЙНИЙ, КОМПЕНСАТОРНИЙ, ТЕРАПЕВТИЧНИЙ МОМЕНТИ

У статті розглянуто зв'язок синестезії та арт-практики, який здійснюється завдяки художньо-творчій діяльності людини чи осмисленому сприйняттю мистецьких інновацій. Звернуто увагу на цінність естетичного досвіду для носія синестезії (синестета). Вказано на релаксаційний, компенсаторний, терапевтичний моменти залучення синестета до художньо-творчої діяльності. Досліджено потенціал арт-педагогіки і музикотерапії як напрямів сучасної арт-практики. Особливу увагу приділено питанню розвитку здатності до синестезії через залучення у дитячому віці до естетичної діяльності, насамперед художньої творчості. Окреслено значення інтеграції музики та кольору при естетичному вихованні як засобу гармонічного розвитку особистості.

Ключові слова: синестезія, художньо-творча діяльність, компенсаторна функція мистецтва, релаксаційна функція мистецтва, терапевтична функція мистецтва, арт-практика, арт-педагогіка, кольоромузика, музикотерапія, арт-терапія.

Актуальність теми дослідження зумовлена зростанням зацікавлення українських та зарубіжних науковців до феномена синестезії, з одного боку, а, з іншого, – зростанням дослідження ролі мистецтва як чинника дійового впливу на внутрішній світ та поведінку людини. Наразі йдеться про інтерес фахівців різних галузей знання до використання потенціалу компенсаторної, релаксаційної і терапевтичної функції мистецтва. Зокрема, серед значної кількості напрямів сучасної арт-педагогіки, а також арт-терапевтичної діяльності не маловажне місце посідають методики з елементами синестезії. Наразі йдеться про одночасне апелювання до декількох інформаційно-чуттєвих каналів зв'язку людини із світом завдяки художньо-творчій діяльності чи спогляданню творів мистецтва, щоб покращити її внутрішній стан, світосприйняття і т. п. Однак варто звернути увагу, що в даному випадку йдеться про оцінку й використання художнього й естетичного досвіду людини. Але у сучасній естетичній теорії, на відміну від літературознавства, мистецтвознавства, психології, педагогіки і навіть природничих наук, бракує достатньої уваги до феномена синестезії. Подібне спостерігаємо й стосовно оцінки специфіки арт-терапевтичної діяльності чи арт-педагогіки через призму значення естетичного досвіду людини для гармонізації її життя.

Склася дещо парадоксальна ситуація, як видається: арт-педагогами, арт-терапевтами широко використовуються спеціальне, цілеспрямоване набуття людиною художнього чи естетичного досвіду (на основі, насамперед, художньо-творчої діяльності чи художньо-рецептивної і, рідше, естетично-рецептивної діяльності), але сучасна естетична теорія не прагне дослідити витоки і специфіку такого різновиду арт-практики, враховуючи гедоністичні, компенсаторні й релаксаційні можливості останньої. Можливо, це відбувається через дещо перебільшену увагу вітчизняної естетики до мистецтва і мистецької практики по творенню художніх цінностей як професійно зорієнтованої діяльності. Але спектр виявів арт-практики сьогодення є значно ширшим за царину діяльності професійних діячів мистецтва. Тому естетичне виховання, яке існує в даному випадку в форматі конкретної практики взаємодії особистості з твором мистецтва поза мистецькою виставкою, вернісажем, концертною залогою тощо, або з процесом художньої творчості людини-не митця, й не привертає, на жаль, достатньої уваги естетиків. Відтак й не розвивається належно теорія прикладного естетичного виховання з боку фахівців у галузі естетики. Можна констатувати й не значну увагу вітчизняних естетиків до спроб аналізу граней вияву арт-практики теперішнього соціуму. І така ситуація, на наш погляд, стримує розвиток вітчизняної естетичної думки, з одного боку, а, з іншого, – вона позбавляє фахівців інших галузей знання ґрунтовної теоретико-методологічної основи, яку їм могла б надати естетика. Тому дослідження таких явищ на основі міждисциплінарний площині видається актуальним і доцільним.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Як вітчизняні, так і зарубіжні дослідження компенсаторного і терапевтичного потенціалу арт-практики надзвичайно різноманітні та нерідко суперечливі у своїх висновках та трактуваннях. Це в основному пов'язано із неоднозначністю визначення предметного поля арт-терапії, а також дещо поверхневим знанням напрацьованих сучасної

естетичної теорії з боку фахівців, які практикують діяльність, названу арт-терапією. Ця ж проблема спостерігається й стосовно арт-педагогіки як перспективного напрямку естетичного виховання. Так, досліджується арт-терапія у різних її аспектах: як метод соціалізації та адаптації людей, що мають проблеми при взаємодії з іншими людьми, на основі набуття ними досвіду включення їх до художньої творчості чи споглядання творів мистецтва (В. Жильцова, С. Ларіонова, О. Устінов та ін.); як метод психокоригуючого впливу художньої творчості на особистість (Г. Зборюк, В. Іванова, В. Оденцова, О. Ставицька); як засіб кореляційно-коригуючого впливу на осіб з особливими потребами завдяки художньо-творчій діяльності (Е. Грабовська, Е. Зинюк та ін.). Особливо багато досліджень пов'язано із гармонізуючим впливом мистецтва і художньої творчості на дітей: К. Антипова, О. Бернацька, М. Булах, О. Вознесенська, С. Горбова, О. Деркач, М. Докторович, В. Драганчук, В. Жильцова, Г. Рурик, В. Старовойтов, О. Тараріна, І. Хозратхулова та ін. Варто наголосити, що в даному випадку про терапевтичний ефект мистецтва або художньо-творчої діяльності стверджують фахівці різних галузей знання: мистецтвознавці, педагоги, психологи і т. д. Однак фахівців у галузі естетики його вивчення й аналіз чомусь не зацікавлює. Але видається досить показовим, що більшість дослідників зосереджується на використанні музики як чинника впливу на людину (музикотерапія). Зокрема, доктор мистецтвознавства, професор Г. Побережна розглядає музикотерапію як інноваційну технологію особистісного розвитку, "самоздійснення" людини, а не просто як допоміжний засіб зцілення у лікувальній практиці. Основним завданням її дослідниці вважає цілеспрямований вплив на індивідуума з метою трансформації його характеру в об'єктивно заданому напрямі фахівцем, який добре знається на мистецькій практиці. Вона стверджує, що музикотерапія може допомогти людині згармонізувати себе і свої стосунки зі світом. Тому дослідниці впевнена, що остання має стати складовою будь-якої системи виховання, а керований музичний вплив може зробити переворот у суспільному майбутньому [1]. Крім того, Г. Побережно запропоновано активніше використовувати одночасне поєднання кольору та звуку, що здійснює, на її думку, особливо цілющий вплив на особистість – так звана "живописна музика та музичний живопис". (Тобто, наразі йдеться про синестезійний прийом впливу на дитину). Питання музикотерапії також цікавить і спеціалістів інклюзивної освіти. Наприклад, Н. Квітка розглядає її як засіб корекції порушень у дітей із дитячим церебральним паралічем. Цікаво, що вона арт-терапію розглядає лише у поєднанні з музикотерапією, тобто як вид корекційно-розвиваючої роботи, де звук та живопис мають гармонійно взаємодіяти між собою у спробах мистецького впливу на людину з особливими потребами [2].

Зазначимо також, що зараз помітно приділяється увага застосуванню компенсаторних, кореляційно-коригуючих можливостей мистецтва у зв'язку з явищем синестезії (суміжність чуттєвих реагувань чи їх цілеспрямований синтез). У педагогічних дослідженнях таке поєднання розглядається в основному як можливий засіб різностороннього розвитку дитини на основі здатності до синестезії внаслідок творчої та ігрової діяльності: О. Вишневецька, І. Руденко та ін. Тобто, наразі припускається спроможність до розвитку синестезії через спеціальні, цілеспрямовані дії стосовно дитини. Але синестезія, у такому випадку, не розглядається як суто вроджене явище.

В зв'язку з цим варто вказати, що питання типології функцій мистецтва знаходиться дещо на периферії аналізу сучасної науки, в тому числі й естетики. Але цьому питанню приділив увагу, зокрема, російський літературознавець і естетик Ю. Боров, наголосивши при вивченні поліфункціональності мистецтва, що варто розрізняти такі його функції: суспільно-перетворюючу, компенсаторну, пізнавально-евристичну, художньо-концептуальну, передбачення, інформаційну, комунікативну, виховну, сугестивну, естетичну, гедоністичну [3]. (Тобто, ним визнається наявність компенсаторної, виховної, гедоністичної, сугестивної функцій мистецтва, і на цьому треба акцентувати увагу). На погляд українського естетика Д. Кучерюка, при розгляді історичної динаміки функцій мистецтва необхідно розрізняти пізнавальну, виховну, практично-утилітарну, евристичну, прогностичну, релаксаційну, терапевтичну, компенсаторну, культуротворчу, знаково-комунікативну, інформативну, гедоністичну, розважальну та ігрову функції. І поліфункціональність мистецтва не тільки обумовлена дієвістю його застосування в різних сферах буття. Вона, крім того, "історично змінювана в онтологічному значенні з огляду на існуючі соціолого-мистецтвознавчі, філософські та естетичні її концепції" [4: 201]. Ним же вказано, що відмінності поділу й дискусія науковців щодо означення кількості функцій мистецтва свідчить про його певну умовність, а також про широкі потенціальні можливості самого мистецтва. (Як бачимо, українським науковцем теж визнається компенсаторна, гедоністична, виховна функція мистецтва. Проте ним не поділяється думка Ю. Борева про сугестивну роль твору мистецтва за певних умов). Але наголошено на можливості релаксаційної і терапевтичної функцій мистецтва за певних умов).

Відтак основною метою даного дослідження є естетична візія синестезії як феномена людського буття та її можливостей при реалізації релаксаційної, компенсаторної і терапевтичної функцій мистецтва.

Основна частина. При спробі зрозуміти, чи є точки перетину у двох, на перший погляд, принципово відмінних явищах (синестезія та арт-терапія), варто зрозуміти, що вони собою являють з себе. Варто вказати, що синтезія як феномен багатих, комплексних асоціацій людини привернула увагу вчених

більше двохсот років тому. За цей час накопичено низку фактів про дане явище і виник ряд гіпотез про його природу, специфіку та потенціал для життя людини. Зокрема помічено, що синестетів немало серед сучасників (один випадок на 25 тисяч осіб); жінок як носіїв синестезії більше за чоловіків (наприклад, в Англії – у 8 разів, а в США – у 3 рази); в різних країнах світу їх кількість різна. Відомі випадки передавання синестезії спадково (як приклад – Володимир Набоков та його син Дмитро, а також мати письменника були носіями "змішування чуттів"). З'ясовано, що носії феноменальної пам'яті часто теж синестети. Виявлено різні види синестезії, серед яких "кольоровий слух" є одним із найпоширеніших. І до нього мають схильність переважно шульги й амбідекстри. Проте і на сьогодні у вчених відсутнє однозначне тлумачення природи цього явища. Зокрема припускається, що спроможність до синестезії (наявна у всіх дітей) з віком згасає у більшості людей. Цікавою видається думка про синкретизм наших предків: "синестезія – спадок, що достався нам від далеких предків, у яких було одне-єдине відчуття, а не п'ять чи шість, як зараз" [5: 209-210]. Але спектр думок про витоки синестезії – широкий, і немає однозначної відповіді на питання: синестезія є вродженим чи набутим явищем.

Якщо ж звернути увагу на поняття арт-терапії, то воно має кілька поширених тлумачень. По-перше, це інтегративна наукова галузь, що синтезує знання мистецтвознавства, психології, медицини та обґрунтовує можливість застосування засобів мистецтва та художньої діяльності в корекційній роботі з дітьми, які мають проблеми при реалізації пізнавально-інформаційних потреб. По-друге, це сукупність методик, які базуються на застосуванні різних видів мистецтва, спрямованих на стимулювання креативних проявів людини, що має проблеми чи відхилення у її особистісному розвитку. По-третє, це напрям специфічної психотерапевтичної та психоемоційної практики, а, по-четверте, це метод терапевтичного впливу [6: 15-16]. Нерідко арт-терапію ототожнюють із арт-педагогікою, суть якої полягає у вихованні, навчанні та розвитку засобами мистецтва, насамперед, осіб з обмеженими можливостями. Так, українська дослідниця Л. Журавльова, вивчаючи проблему розвитку мовлення у старших дошкільників, звернула увагу: розвиток людського мислення і відчуттєвих реагувань може зумовлюватися зв'язком мовлення із мелосом, музикою (завдяки таким компонентам, як ритм, темп, інтонація, динаміка, емоційно-асоціативний ряд та ін.). На таку думку її направило дослідження 224 дітей 5-6 літнього віку із невротичною та неврозподібною формами заїкання. Тому, на її думку, у роботі над усуненням заїкання дошкільників важливо використовувати ігрові методики та застосувати засоби музичної діяльності. Крім того, Л. Журавльова вказує на недолік діючих програм у дошкільних закладах: недостатнє врахування чуттєвої сфери дитини при розвитку мовленнєвих навичок, а також відсутність уваги до практики посилення синестезії. Дослідниця пропонує усувати це засобами ДМІ (дитячі музичні ігри) та одночасно активувати слухову, зорову та кінестетичну інформацію. Нею доведено, що темпоритмічна та мелодико-інтонаційна неналежно сформована сторона мовлення зумовлює особливості ритмічного, звуковисотного, темпового, динамічного, тембрового слуху (як причину вторинних порушень усного мовлення). Залучивши дітей до подібних ігор, Л. Журавльова зафіксувала поліпшення "сприймання і відтворення властивостей музичних звуків, які стали стійким підґрунтям для розвитку мовленнєвих звуків..." [7: 17]. Однак варто, на наш погляд, звернути увагу на цілеспрямоване формування у цих дітей естетичного досвіду на основі художньо-естетичного сприйняття елемента дійсності, до того ж у ігровій формі.

Дітей було долучено до практики сприймання музичних звуків на тлі візуальної інформації та одночасного формування культури тілесних рухів. І як наслідок – відбувалося покращання слухової уваги, пам'яті, мислення, пластики тіла, мовлення і т. п. А оскільки основним компонентом таких ігор виступав твір мистецтва, сприйнятий в активній формі дитиною, варто стверджувати про одночасну реалізацію релаксаційної, компенсаторної, гедоністичної, ігрової і, як наслідок, терапевтичної функцій мистецтва. Тобто, компенсаторна функція у даному випадку – це "заміщення або доповнення життєвого досвіду" [4: 215], релаксаційна – "зняття напруги" [4: 214], гедоністична – "духовна втіха і радість, коли відбувається зустріч з художнім відкриттям" [4: 213], а ігрова – поєднання умовності мистецької інновації, досконалості її форми, асоціацій, порівнянь як "гра почуттів, інтелекту, уяви і здогадки" [4: 216]. Саме у їх одночасному поєднанні й проявився терапевтичний ефект при застосуванні дитячої музичної гри (ДМІ) щодо дітей, раніше позбавлених належного рівня естетичного досвіду при соціалізації.

Питаннями розвитку здібностей дітей дошкільного віку засобами мистецтва займається й О. Вишневецька, кандидат психологічних наук та арт-терапевт. Дослідниця вказує, що у роботі з дошкільнятами (залежно від пріоритетних задач використання певних технік, умов їх застосування та характеру підготовки спеціаліста) можна говорити про розвиваючий та навчальний вплив "зустрічі із мистецтвом" на основі різноманітних форм творчого самовираження. Стосовно першого напрямку нею запропоновано використовувати поняття "арт-техніки" (чи "художні техніки"), а стосовно до другого – "арт-терапія" (тобто, "психотерапія мистецтвом"). Хоча науковець чітко розділяє ці два поняття, все ж, зосередивши увагу на першому, вона стверджує: розглянуті нею техніки можуть бути віднесені до психотерапії мистецтвом (тобто, до "арт-терапії"), яка пов'язана з використанням двох чи більше різноманітних способів творчого самовираження. Російська дослідниця вбачає перспективу інтеграції

засобів музики та кольору для формування методик гармонійного розвитку особистості з максимальним використанням її природного потенціалу. Не менш важливим, в даному випадку, є її твердження про те, що здатність деяких людей поєднувати через синтез аудіальні та візуальні образи (та всередині даного синтезу взаємно їх трансформувати) суттєво розширяє потенціал творчих можливостей людини, а естетичні засоби здійснюють інтенсивний позитивний вплив на розвиток її загальних та спеціальних здібностей. Крім того, вона акцентує увагу, що об'єктом досліджень при вивченні явища синестезії, як правило, являється доросла людина (через поширеність переконання, що кольоромузична синестезія є вродженою чи генетично обумовленою властивістю людини, або ж через відсутність спеціальних навичок і можливостей використання та визначення даної властивості в дитячому віці), що є не зовсім вірним і тому має досліджуватись науковцями. Але розглядаючи синестезію, вона притримується досить поширеного її трактування як явища, яке полягає в тому, що певний подразник, діючи на відповідний орган чуттів, поза людською волею викликає не лише відчуття, специфічне для даного органа чуттів, а ще й додаткове відчуття чи уявлення, характерне для іншого органа чуттів. (Проте не акцентує увагу суто на вродженому характері цього явища, а, отже, припускає можливість формування внаслідок способу життя).

Показовим видається, що кольоромузичну синестезію О. Вишневецька розглядає як взаємодію провідних систем сприймання дійсності людиною та естетичних засобів впливу на неї з боку соціуму. Вона припускає, що схильність до синестезії може бути вродженою чи сформованою у певний період дозрівання. Найсприятливішим, на її думку, є період від 5 до 7 років (найактивніший період чуттєвого розвитку), коли формується навичка взаємодії аудіальних, візуальних та кінестетичних сигналів. Така нова система, "нашаровуючись" на раніше сформовану, сприяє створенню більш складної організації діяльності людського мозку, мислення й чуттєвої сфери (схожий процес спостерігається під час активного навчання). Тому дослідниця припускає, що органічно обумовлені передумови формування кольоромузичної синестезії наявні практично в кожній нормальній дитині 5-7 років, що активно розвивається при зустрічі із художньою творчістю, мистецтвом [8]. Якщо органічно організувати таку взаємодію (наприклад, засобами арт-педагогіки), то відбудеться стрімкий загальний розвиток здібностей дитини, в тому числі й творчих. Основним аспектом методики індивідуалізованого розвитку творчих здібностей дітей О. Вишневецька вбачає у можливості використання синтезу музики та світло-кольорових асоціацій. Вона пропонує застосовувати групові ігрові тренінги, які передбачають: створення внутрішнього кольоромузичного синтезу і виведення такого стану на зовнішній рівень (наприклад, створення малюнку чи композиції на синтезаторі); за умови трансформації стану людини в емоційно позитивний [8]. Ми цілком погоджуємося з думкою про те, що з часом відбувається узагальнення, закріплення та систематизація отриманих навичок, знань, а також перенос методів та прийомів кольоромузичної синестезії в індивідуальну систему гармонійного розвитку особистості.

Хоча фундамент людського світосприйняття формується у дитячі роки, важливим для людини є кожен наступний період її життя, у тому числі й підлітковий вік. З цього приводу українська дослідниця І. Руденко вважає, що синестезійні можливості образотворчого мистецтва (завдяки можливості розвитку здатності до інтеграції сенсорної інформації) впливають на формування творчої активності особистості молодших підлітків (і, як наслідок, й соціальної). Як вона стверджує: "Виховний потенціал образотворчого мистецтва, його естетичні впливи об'єднують в єдине ціле інтелектуальні та емоційні прояви особистості на рівні інтегративної цілісності її здібностей, якостей та вмінь, що органічно збагачують інтелектуальні можливості з відчуттями та емоціями у художній взаємодії людини з навколишнім середовищем на основі естетично орієнтованої особистісної позиції" [9: 508]. Тобто, саме мистецтво виступає, на її погляд, засобом цілісного сприймання дійсності завдяки художньо-естетичним моментам та є універсальним засобом виявлення й розвитку творчого потенціалу особистості. (Це ж саме можна сказати і про арт-терапію чи арт-педагогіку, адже основним елементом їх методик є вираження людиною себе у творчій діяльності чи сприйманні творів мистецтва для виявлення та активації вродженого потенціалу. Відчуттєвий компонент досвіду у процесі творчості дозволяє сприймати, передавати та аналізувати інформацію відчуттів про форми середовища та одночасно внутрішнього людського стану). І. Руденко вказує на те, що образотворче мистецтво (як один із головних видів мистецтва) передбачає розвиток чуттєвих, "міметичних" (переосмислення образу) та "імагінативних" (уявлення образу на задану тему в стані розслаблення, медитації) потенцій через образи, метафори, споглядання, проекції у смислі реалізації естетичного конструювання дійсності [9]. Погоджуючись із дослідницею, варто зазначити, що часто сприймання твору мистецтва полягає у перетворенні негативних внутрішніх станів у позитивну емоцію, почуття. (Тобто, йдеться про катарсис чи релаксацію). Потужним фактором у розвитку позитивних емоцій у художньо-творчій діяльності є синтез елементів сенсорної інформації та інтеграція відчуттів. Показово, що І. Руденко під поняттям синестезії розуміє метафоричне перенесення та оцінку виникнення відчуття однієї модальності під дією подразника іншої модальності, та можливість виникнення одного сенсорного відчуття під дією іншого. Але при цьому науковець стверджує, що синестезія передбачає взаємозв'язок між усвідомленим сприйняттям матеріальної та нематеріальної частини світу, які оцінюються логічним та образним мисленням, а її механізм лежить в

основі метафорутворення, проявів уяви та фантазії. Тож розвиток синестезійних відчуттів, на її погляд, позитивно впливає на більш усвідомлене сприймання матеріальних виявів світу, що активізує інтуїцію (результатом якої є осяяння – один з етапів творчого процесу) [9]. На нашу ж думку, взаємодія людини з твором мистецтва під час сприймання в арт-практиці (арт-терапії чи арт-педагогіці) супроводжується раціональним сприйняттям дійсності, доповненим відповідним емоційним станом. А останній, в свою чергу, залежить від чуттєвого досвіду особистості (глибинність емоцій, почуттів та переживань). Саме це й допомагає усвідомити людині зв'язки творів візуальних видів мистецтва з її природним, соціальним та культурним середовищем. Синтетичним поєднанням чуттєвої інформації забезпечується комплексне чи ж більш цілісне сприймання різного роду явищ та предметів, які можуть набувати багатьох смислових зв'язків у індивідуально-художній семантиці творчого акту. Зокрема художники прагнуть подекуди втілювати музику у кольорах (наприклад, дають назву картинам, асоціативно пов'язану з музичними формами), композитори – в кольоро-музичних творах. Як приклад, так звана програмна музика, яку можна спостерігати у творчості українських митців: художника І. Марчука, композитора М. Леонтовича, письменниці Лесі Українки, балерини та незрячого скульптора Ліни По, псевдонім П. Горенштейн, та ін.

Мабуть тому відчизняний педагог й вважає, що аксіологічний аспект естетичного виховання у навчально-виховному процесі забезпечується саме використанням засобів образотворчого мистецтва, яке "орієнтує учнів на естетичне опанування світу, стимулює їхню творчу активність (емоційно-образну, художньо-пізнавальну, творчо-діяльну), сприяє всебічному розвитку інтеграції сенсорних відчуттів особистості, здатності до споглядання як розширення своїх творчих можливостей" [9: 513]. Тобто, така інтеграція сенсорних відчуттів (синестезія) сприймається дослідницею як одна із здібностей, яку дитина може отримати при залученні до художньо-творчої чи художньо-рецептивної діяльності. Тому при такій терапії мистецтвом цілком можливим стає розвиток синестезійної спроможності (навіть якщо вона не є вродженою). Якщо говорити про терапевтичну функцію мистецтва, акцентуючи увагу на художньо-естетичному сприйманні, то важливим є твердження І. Руденко, що для повноцінного сприймання мистецтва надзвичайно цінним є процес формування (через переживання) двостороннього зв'язку між мистецькою інновацією та реципієнтом. Ми вважаємо, що він може стимулювати творчу взаємодію між автором мистецького твору та людиною, яка цей твір сприймає, в так званий позап просторовий та позачасовий діалог (грунтований на співпереживанні явищ світу).

Висновки. Тобто, залучення людини до художньо-рецептивної діяльності або художньої творчості формує завжди естетичний досвід особистості, а також внаслідок цього дає змогу до реалізації релаксаційного, катарсичного (іноді й компенсаторного й терапевтичного) потенціалу мистецтва. Отже, можна стверджувати про те, що синестезія є важливим елементом арт-терапії та арт-педагогіки як напрямів сучасної арт-практики, що не відносяться до професійної діяльності митця. Стимулювання синестезійних проявів у чуттєвій сфері людини завдяки художній творчості чи зустрічі з мистецтвом позитивно впливає на гармонійний розвиток особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Побережна Г. Музикотерапія як інноваційна технологія особистісного розвитку / Галина Побережна // Вища освіта України : теоретичний та науково-методичний часопис. – 2010. – № 3 (38). – С. 87–97.
2. Квітка Н. Навчально-розвивальна програма з музикотерапії для дітей з особливими освітніми потребами / Наталя Квітка // Дефектологія. – 2011. – № 3. – С. 37–44.
3. Боров Ю. Б. Эстетика / Юрий Боров. – [4-е изд., доп.]. – М. : Политиздат, 1988. – 496 с.
4. Кучерюк Д. Ю. Исторична динаміка функцій мистецтва / [Левчук Л. Т., Кучерюк Д. Ю., Панченко В. І. ; за заг. ред. Л. Т. Левчук] // Эстетика : [підручник]. – Київ, 2000. – С. 201–217.
5. Тайна синестезии // 100 великих тайн сознания / [авт.-сост. А. С. Бернацкий]. – М. : Вече, 2011. – С. 206–210.
6. Арттерапия // Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за загал. ред. І. Д. Звереві]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
7. Журавльова Л. С. Розвиток мовлення у старших дошкільників із заїканням засобами музично-дидактичних ігор : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 "Корекційна педагогіка" / Журавльова Лариса Станіславівна. – Київ, 2009. – 25 с.
8. Вишневецкая Е. Интеграция музыки и цвета в арт-техниках, применяемых в ходе психологического сопровождения развития способностей детей дошкольного возраста [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://webcommunity.ru/969/>.
9. Руденко І. В. Виховний потенціал образотворчого мистецтва у формуванні творчої активності молодих підлітків / І. В. Руденко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : [зб. наук. праць]. – Вип. 15, К. 1. – Кам'янець-Подільський : Вид. ПП Зволейко Д.Г., 2011. – С. 507–514.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Poberezhna G. Muzykoterapiya yak innovatsiynna tekhnologiya osobystisnogo rozvytku [Musical Therapy as the Innovational Technology of the Personal Development] / Galyna Poberezhna // Vyscha osvita Ukrayiny : teoretychnyy ta naukovo-metodychnyy chasopys [Higher Education in Ukraine : theoretical and Scientific-Methodical Journal]. – 2010. – № 3 (38). – S. 87–97.

2. Kvitka N. Navchal'no-rozvyval'na programa z muzykoterapiyi dlya ditey z osoblyvymy osvitynymi potrebamy [The Educational-Developing Program on the Musical Therapy for Children with Special Educational Needs] / Nataliya Kvitka // Defektologiya [Defectology]. – 2011. – № 3. – S. 37–44.
3. Borev Yu. B. Estetika [Aesthetics] / Yuriy Borev. – [4-ye izd., dop.]. – M. : Politizdat, 1988. – 496 s.
4. Kucheryuk D. Yu. Istorychna dynamika funktsiy mystetstva [Historical Dynamics of Art Functions] / D. Yu. Kucheryuk // Estetyka [aesthetics] : [pidruchnyk] / [Levchuk L. T., Kucheryuk D. Yu., Panchenko V. I. ; za zag. red. L. T. Levchuk]. – Kyiv, 2000. – S. 201–217.
5. Tayna sinestezii [Synesthesia Mystery] // 100 velikikh tayn soznaniya [100 Great Mysteries of Consciousness] / [avt.-sost. A. S. Bernatskiy]. – M. : Veche, 2011. – S. 206–210.
6. Artterapiya [Art Therapy] // Sotsial'na pedagogika : mala entsiklopediya [social Pedagogy : Small Encyclopedia] / [za zagal. red. I. D. Zverevoy]. – K. : Tsentri uchbovoyi literatury, 2008. – 336 s.
7. Zhuravl'ova L. S. Rozvytok movlennya u starshykh doshkil'nykiv iz zaikannam zasobamy muzychno-dydaktychnykh igor [Senior Shuttered Pupils' Speech Development by Means of Musical-Didactic Games] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenya kand. ped. nauk : spets' 13.00.03 "Korektsiyna pedagogika" / Zhuravliova Larysa Stanislavivna. – Kyiv, 2009. – 25 s.
8. Vishnevetskaya Ye. Integratsiya muzyki i tsveta v art-tehnikakh, primenyayemykh v khode psikhologicheskogo soprovozhdeniya razvitiya sposobnostey detey doshkol'nogo vozrasta [The Integration of Music and Light in Art Techniques, Applied in the Course of Pre-School Children's Psychological Support [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://webcommunity.ru/969/>.
9. Rudenko I. V. Vykhovnyy potentsial obrazotvorchogo mystetstva u formuvanni tvorchoyi aktyvnosti molodykh pidlitkiv [Educational Potential of the Educational Art in Forming of Young Teenagers' Creative activity] / I. V. Rudenko // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannya ditey ta uchniv'skoyi molodi : [zb. nauk. prats']. – Vyp. 15, K. 1. – Kam'yanets'-Podil's'kyi : Vyd. PP Zvoleyko D. G., 2011. — S. 507–514.

Матеріал надійшов до редакції 11.03. 2015 р.

Дударь О. П. Синестезия и эстетический опыт человека в контексте художественно-творческой и художественно-рецептивной деятельности: релаксационный, компенсаторный, терапевтический моменты.

В статье рассматривается связь синестезии и арт-практики, которая осуществляется благодаря художественно-творческой деятельности человека или при осмысленном восприятии художественных инноваций. Обращено внимание на ценность эстетического опыта для носителя синестезии (синестета). Указано на релаксационный, компенсаторный, терапевтический моменты привлечения синестета к художественно-творческой деятельности. Исследован потенциал арт-педагогика и музыкотерапии как направлений современной арт-практики. Особое внимание уделяется вопросу развития способности к синестезии через привлечение в детском возрасте к эстетической деятельности, прежде всего художественного творчества. Определены значения интеграции музыки и цвета при эстетическом воспитании как средства гармоничного развития личности.

Ключевые слова: синестезия, художественно-творческая деятельность, компенсаторная функция искусства, релаксационная функция искусства, терапевтическая функция искусства, арт-практика, арт-педагогика, цветомузыка, музыкотерапия, арт-терапия.

Dudar O. P. Synesthesia and Aesthetic Person's Experience in the Context of Artistic and Creative, Artistic and Receptive Activities: Relaxation, Compensatory, Therapeutic Moments.

The article discusses the relationship of synesthesia and art practice, which is carried out thanks to the artistic and creative person's activity or the meaningful perception of the artistic innovation. The attention is paid to the aesthetic experience value for the synesthetes. It is indicated on relaxation, compensatory, therapeutic moments of attracting synesthetes to artistic and creative activities. The potential of art pedagogy and music therapy as trends in contemporary art practices is researched. The particular attention is paid to developing the ability to synesthesia through the involvement in childhood to the aesthetic activity, especially the artistic creativity. The values of the integration of music and colors with the aesthetic education are the means of the person's harmonious development.

Keywords: synesthesia, artistic and creative activities, art compensatory function, art relaxation function, art therapeutic function, art practice, art pedagogy, color music, music therapy, art therapy.